

Γυμνάσιο-Λύκειο που
λειτουργεί εντός του Ειδικού
Καταστήματος Κράτησης
Νέων (Ε.Κ.Κ.Ν.Α.)

Εθνικό Μουσείο
Σύγχρονης Τέχνης
Αθήνα

Πέρα από τα όρια

Συμμετέχοντες

Σχολείο: Γυμνάσιο-Λύκειο που λειτουργεί εντός του Ειδικού Καταστήματος Κράτησης Νέων Αυλώνα (Ε.Κ.Κ.Ν.Α)

Τάξη / Τμήμα: Ομάδα μαθητών από Α' & Β' Γυμνασίου και Α', Β' & Γ' Λυκείου

Αριθμός μαθητών: 40

Αριθμός παλινοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: 37

Χώρες προέλευσης των παλινοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: Αφγανιστάν, Αλγερία, Αλβανία, Αρμενία, Ιράν, Λιθουανία, Μαρόκο, Ρουμανία, Ρωσία, Σουδάν.

Προφίλ της τάξης: Οι περισσότεροι από τους παραπάνω μαθητές είναι κάποια χρόνια στην Ελλάδα και επικοινωνούν αρκετά καλά στα ελληνικά. Οι υπόλοιποι μαθητές είναι πολύ λίγο καιρό στη χώρα και δυσκολεύονται περισσότερο στη χρήση της γλώσσας, ενώ μερικοί δεν ξέρουν καθόλου Ελληνικά. Στις τάξεις-τμήματα υπάρχει αρκετή ανομοιογένεια, πολλά επίπεδα και αρκετές συγκρούσεις ανάμεσα στους μαθητές.

Ονόματα εκπαιδευτικών: Πέτρος Δαμιανός - Μαθηματικός/Διευθυντής, Βασιλική Δουζένη - Καθηγήτρια Εικαστικών, Λαμπρινή Παπαδήμα - Φιλολόγος/Μουσειολόγος.

Μουσείο: Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Αθήνα

Συλλογή ή αντικείμενα που έγιναν αντικείμενα διαπραγμάτευσης: Επιλεγμένα έργα σύγχρονης τέχνης από τις Συλλογές του ΕΜΣΤ ή έργα που έχουν παρουσιαστεί σε εκθέσεις του και συγκεκριμένα έργα των Δημήτρη Αληθινοπού, Μπιλ Βιόλα, Κέντελ Γκιρς, Κοκέν Εργκούν, Έμιλυ Ζασίρ, Βλάσση Κανιάρη, Κάρλος Μόττα, Αντρέα Μπάουερς και Τζορτζ Οσόντι.

Διαπολιτισμική δυναμική που διακρίνεται στα συγκεκριμένα αντικείμενα:

Λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες που βιώνουν οι έγκλειστοι μαθητές, τα ψυχολογικά τους αδιέξοδα και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κατά την επανένταξή τους στην κοινωνία, καθώς και την πολυπολιτισμική σύνθεση της ομάδας των μαθητών, επιλέχθηκαν έργα με, κυρίως, κοινωνικό και πολιτικό περιεχόμενο και αναφορές σε υπαρξιακές αναζητήσεις. Μέσα από τον διάλογο και με αφορμή τα έργα, οι μαθητές ενθαρρύνθηκαν να εκφράσουν προσωπικές απόψεις και εμπειρίες για έννοιες, όπως ο πόλεμος, η βία, η μετανάστευση, οι διαχωριστικές γραμμές, ο αποκλεισμός, ο ρατσισμός, ο εγκλεισμός, τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο δημόσιος/ιδιωτικός χώρος, η συνεργασία και η κοινωνική συνοχή.

Όνομα μουσειοπαιδαγωγού ή άλλου προσώπου του μουσείου: Κλεάνθη - Χριστίνα Βαλκανά, Μαρίνα Τσέκου.

Στόχοι

Σκοπός του προγράμματος είναι να συμβάλει στην άμεση επαφή, ενασχόληση και ενδιαφέρον των μαθητών με τη Σύγχρονη Τέχνη μέσα από το μάθημα των Εικαστικών, και να βοηθήσει στην ψυχική και πνευματική τους καλλιέργεια, καθώς και στην κοινωνικοποίησή τους. Ως προτεραιότητα προβάλλεται η ανεκτίμητη αξία του μαθήματος των Εικαστικών ειδικά σε αυτόν τον χώρο.

Επιπλέον, σκοπός είναι η ανάδειξη του συσχετισμού των έργων τέχνης με διαχρονικά πολιτικά ζητήματα και η ερμηνεία των συμβόλων και των μηνυμάτων της τέχνης σε συσχετισμό με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Συναισθηματικός τομέας

Κοινωνικοί στόχοι : Οι μαθητές

- Να αναπτύξουν κοινωνικές και ψυχικές αρετές, όπως η συνεργασία, η υπευθυνότητα, η αυτοπειθαρχία, η αυτοεκτίμηση και η κοινωνικοποίηση.
- Να δημιουργήσουν, να σχεδιάσουν, να κατασκευάσουν, να διασκεδάσουν.
- Να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους και να επικοινωνήσουν με τους συνανθρώπους τους.
- Να ψυχαγωγηθούν ευχάριστα και δημιουργικά.
- Να συνεργαστούν, ώστε κάθε μέλος της ομάδας να αναπτύξει τις ιδιαίτερες ικανότητές του, και όλοι μαζί να δώσουν ένα αποτέλεσμα.
- Μέσα από τη δημιουργία, να αφυπνίσουν το νου και να δραστηριοποιήσουν τη φαντασία τους.
- Μέσα από τη συλλογική προσπάθεια να κοινωνικοποιηθούν, κυρίως αυτοί που αισθάνονται περιθωριοποιημένοι και αποκομμένοι από το περιβάλλον.
- Να μάθουν να συνεργάζονται, να ανταλλάσσουν απόψεις, να σέβονται τη διαφορετικότητα.

Ηθικοί στόχοι :

- Να αναπτύξουν ηθικές αξίες, όπως η ευγενής άμιλλα, η αλληλεγγύη.
- Να αναπτύξουν το σεβασμό της προσωπικής ελευθερίας και δημιουργικότητας.
- Να διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες και να αξιοποιήσουν τις καλλιτεχνικές τους δεξιότητες.
- Να ανακτήσουν τη χαμένη αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση.

Γνωστικός τομέας

- Απόκτηση γνώσεων που σχετίζονται με τη Ζωγραφική σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Γνωριμία με σημαντικούς ζωγράφους και γλύπτες και με το έργο τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Απόκτηση δεξιοτήτων για τη δημιουργία ζωγραφικών επιφανειών.
- Κατανόηση και ανάλυση μέσω της τέχνης δύσκολων εννοιών, όπως η μετανάστευση, τα όρια (σύνορα χωρών, προσωπικά όρια κ.ά.), η βία, ο πόλεμος και ο διωγμός.
- Γνωριμία με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και αποδοκimasία των περιπτώσεων παραβίασής τους, μέσα από έναν διαπολιτισμικό διάλογο.

Σύνδεση με Πρόγραμμα Σπουδών

Η συνεργασία με το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και οι δράσεις οι οποίες πραγματοποιήθηκαν έχουν άμεση σύνδεση με το Πρόγραμμα Σπουδών σε ό,τι αφορά στα μαθήματα των Εικαστικών, της Λογοτεχνίας και της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Πριν την επίσκεψη των μουσειοπαιδαγωγών στο σχολείο μας, έγινε προετοιμασία όλων των μαθητών από τις φιλολόγους του σχολείου μέσα από το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στην έννοια της μετανάστευσης.

Επίσης, όλη η καλλιτεχνική δραστηριότητα των μαθητών που ακολούθησε τις επισκέψεις των μουσειοπαιδαγωγών είναι αποτέλεσμα της εικαστικής παιδείας που οι μαθητές έχουν λάβει μέσα από το μάθημα των Εικαστικών. Η συνεργασία μεταξύ των μαθητών, που είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία των έργων, έχει επιτευχτεί μέσα από τα Εικαστικά ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ομαδική καλλιτεχνική έκφραση.

Δράσεις

Η ιδέα της υλοποίησης της συνεργασίας αυτής ξεκίνησε από την ημερίδα «Σχολικές Επισκέψεις σε Μουσεία στο πλαίσιο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης», στο ξενοδοχείο Τιτάνια στις 19/01/2013 που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της υποδράσης 9.5 «Εκπαιδευτικές επισκέψεις μαθητών» της Πράξης «Εκπαίδευσης Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών». Στην ημερίδα αυτή ο διευθυντής και οι καθηγήτριες του Γυμνασίου - Λυκείου του Ε.Κ.Κ.Ν.Α. είχαν την πρώτη επικοινωνία

με τις μουσειοπαιδαγωγούς του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης. Σε αυτήν την πρώτη συνάντηση αποφασίστηκε το θέμα της συνεργασίας να είναι η προηγούμενη έκθεση του Μουσείου με θέμα «Τέχνης Πολιτική». Στην έκθεση αυτή τα έργα πραγματεύονταν τις έννοιες της μετανάστευσης, των διαχωριστικών γραμμών, της βίας, της καταστροφής του περιβάλλοντος, και πολλές ακόμα.

Το θέμα επιλέχτηκε για να γνωρίσουν οι μαθητές τη σύγχρονη τέχνη και να δραστηριοποιηθούν στην κατασκευή δικών τους έργων ζωγραφικής. Επίσης, μέσω των συγκεκριμένων έργων που θα παρουσιάζονταν, οι μαθητές θα πραγματεύονταν έννοιες, όπως μετανάστευση, πολυπολιτισμικές κοινωνίες, κλειστά όρια, φτώχεια, παράνομη μετανάστευση, διαχωριστικές γραμμές - σύνορα, πόλεμος, διωγμοί, πρόσφυγες, συρματοπλέγματα, οριοθετήσεις σε προσωπικό επίπεδο, διαπροσωπικές σχέσεις και επικοινωνία.

Λόγω των ειδικών συνθηκών που οι μαθητές μας βιώνουν, η ενασχόληση με τη ζωγραφική δημιουργεί - στο μέτρο του δυνατού - τις απαραίτητες συνθήκες για καλύτερη συνύπαρξη και ψυχική ισορροπία. Ακόμα, οι τέχνες και η ζωγραφική είναι μια απασχόληση που κινεί τη φαντασία και προσφέρει τη χαρά και την απόλαυση της δημιουργίας, απαιτώντας μόνο λίγη υπομονή και προσοχή στην εκτέλεση. Ειδικά όταν είναι ομαδική η όλη διαδικασία της δημιουργίας, τότε η τέχνη προσφέρει και τη χαρά της συνεργασίας και της φιλίας.

Επιδίωξη του σχολείου είναι η καλλιτεχνική αφύπνιση των μαθητών του, γιατί πέρα από την αισθητική συγκίνηση που παρέχει, συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία ή αναγέννηση χαρακτήρων και αντιλήψεων που επιδρούν στην αρμονική και ενδεδειγμένη κοινωνική συμπεριφορά.

Επόμενο βήμα ήταν η εισαγωγή των μαθητών στις παραπάνω έννοιες από τις καθηγήτριές τους. Σκοπός ήταν, στην παρουσίαση που θα έκαναν οι μουσειοπαιδαγωγοί των έργων της έκθεσης «Τέχνης Πολιτική», οι μαθητές να ήταν εξοικειωμένοι με τις παραπάνω έννοιες. Οι φιλόλογοι του σχολείου μέσα στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας συζήτησαν με τα παιδιά και τα εισήγαγαν στις ζητούμενες έννοιες μέσα από κείμενα, αλλά και μέσα από τα προσωπικά τους βιώματα. Συγκεκριμένα, οι μαθητές διδάχθηκαν κείμενα που αφορούν στη μετανάστευση και στα σύνορα, όπως «Η καλή μέρα από το πρωί φαίνεται» και «Δύο γράμματα της Χαράς» του Θ. Βαλτινού, «Ταξίδι χωρίς επιστροφή» της Δ. Σωτηρίου, «Αναμνήσεις της Κωνσταντίας από τη Γερμανία» της Α. Ζέη, «Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς» της Μ. Κλιάφα, «Για τον όρο 'μετανάστες'» του Μ. Μπρεχτ και συζήτησαν για τους όρους «μετανάστης» και «πρόσφυγας». Επίσης, επιχειρήθηκε συσχετισμός των αντίστοιχων έργων τέχνης που παρουσιάζονται στα σχολικά βιβλία τη Λογοτεχνίας με τη θεματική των κειμένων, όπως, π.χ. το έργο του Βλάση Κανιάρη «Εγκατάσταση» από την

περιοδεύουσα έκθεση στη Δυτική Γερμανία («Gastarbeiter-Fremdarbeiter»), καθώς και γκράφιτι από το τείχος του Βερολίνου. Επιπλέον, δεδομένου ότι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της έκθεσης «Τέχνη και Πολιτική» είχε απώτερο σκοπό την ανάδειξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, έγινε προετοιμασία της επίσκεψης στο πλαίσιο του προγράμματος Αγωγής Υγείας «Ανθρώπινα Δικαιώματα-Ξενοφοβία-Ρατσισμός» που υλοποιήθηκε φέτος στο σχολείο μας και οι μαθητές κατέθεσαν σκέψεις, σχέδια και ποιήματα που αφορούσαν σε αυτή τη θεματική και κυρίως στους συμβολισμούς της ελευθερίας.

Στο πλαίσιο του μαθήματος των Εικαστικών έγινε και η απαραίτητη προετοιμασία των μαθητών που χρειαζόταν να γίνει και σε ό,τι αφορά τις έννοιες της σύγχρονης τέχνης. Οι μαθητές δεν ήταν εξοικειωμένοι με την σύγχρονη τέχνη, τις γλυπτικές εγκαταστάσεις και την εννοιολογική τέχνη. Πραγματοποιήθηκαν, λοιπόν, μαθήματα θεωρίας της σύγχρονης τέχνης, πιο εντατικά στο Λύκειο όπου το επίπεδο της Ελληνικής γλώσσας είναι υψηλό. Χρησιμοποιήθηκαν ψηφιακά μέσα και προβολές. Αρχικά, συζητήθηκε τι είναι η Τέχνη γενικότερα, ποιοί είναι οι σκοποί της και πώς μέσα από ένα έργο μπορεί ο καλλιτέχνης να κρίνει γεγονότα και να «μιλήσει» για την κοινωνία. Οι μαθητές είδαν έργα μοντέρνας και σύγχρονης τέχνης από το διαδίκτυο και από ψηφιακές προβολές και ως εργασία ανέλαβαν να διαλέξουν κάποια έργα και να τα παρουσιάσουν στους συμμαθητές τους μέσα στην τάξη.

Επόμενο στάδιο της καλλιτεχνικής προετοιμασίας των μαθητών για την επίσκεψη του Μουσείου ήταν οι παρουσιάσεις καλλιτεχνών. Στο μάθημα των Εικαστικών παρουσιάστηκαν σύγχρονοι καλλιτέχνες και το έργο τους. Ενδεικτικά, κάποιοι από τους καλλιτέχνες που παρουσιάστηκαν, σε εθνικό επίπεδο, ήταν η Δανάη Στράτου, ο Δημήτρης Αληθινός, ο Κυριάκος Μορταράκος, και ο Βλάσης Κανιάρης. Σε διεθνές επίπεδο, παρουσιάστηκαν οι Ντάμιεν Χίρστ, Κίκι Σμιθ, Γουίλιαμ Κέντριτζ, Τζεφ Κουνς, Πολ ΜακΚάρθι, Σίντι Σέρμαν, Άι Γουεϊγούεϊ, Λίντα Μπένγκλις, Μαρίνα Αμπράμοβιτς και Κέντελ Γκίρς. Μέσα από συζητήσεις έγινε η απαραίτητη επικοινωνία των μαθητών με την σύγχρονη τέχνη, τις γλυπτικές εγκαταστάσεις, την τέχνη του assemblance αλλά και την βίντεο τέχνη. Ακολούθησε συζήτηση με τους μαθητές για τη σύγχρονη τέχνη και τους τρόπους με τους οποίους ένα έργο τέχνης μπορεί να «ανοίξει» διάλογο με τον θεατή και να τον προτρέψει να σκεφτεί κριτικά για τα γεγονότα γύρω του. Στο τέλος των μαθημάτων αυτών οι μαθητές ήταν σε θέση να συζητήσουν για ένα σύγχρονο έργο, αλλά και να κάνουν «διάλογο» με ένα έργο και να αποκρυπτογραφήσουν τα μηνύματά του.

Επόμενο βήμα της συνεργασίας ήταν η επίσκεψη των μουσειοπαιδαγωγών στο σχολείο μας. Πραγματοποιήθηκαν δύο επισκέψεις, κατά τη διάρκεια των οποίων οι μαθητές προσέγγισαν με βιωματικό τρόπο, μέσω προβολών, επιλεγμένα έργα

σύγχρονων ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών, που ανήκουν στις συλλογές του ΕΜΣΤ ή έχουν παρουσιαστεί σε εκθέσεις του. Μέσω των έργων οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με εναλλακτικούς τρόπους καλλιτεχνικής έκφρασης, με διαφορετικές πρακτικές και υλικά, καθώς και με ένα εύρος θεμάτων. Ο διάλογος που αναπτύχθηκε με αφορμή τα έργα αποσκοπούσε στην αισθητική καλλιέργεια, την ευαισθητοποίηση, καθώς και την ενθάρρυνση της αυτοέκφρασης και της επικοινωνίας ανάμεσα στους μαθητές.

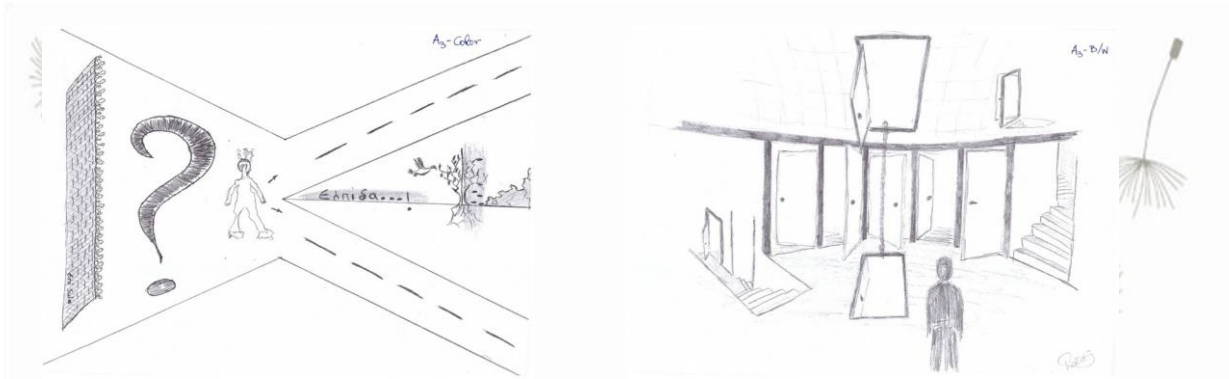
Εικόνα 1: Η επίσκεψη των επιμελητριών του ΕΜΣΤ στο σχολείο

Ο διάλογος μεταξύ των μουσειοπαιδαγωγών και των μαθητών ήταν αμφίδρομος και εποικοδομητικός. Οι μαθητές στην αρχή δυσκολεύτηκαν να πάρουν μέρος σε αυτόν, φοβούμενοι ότι η κριτική τους σκέψη δεν θα ήταν η σωστή. Σύντομα όμως ανακάλυψαν πως οι πρώτες δειλές τους απαντήσεις ήταν αφορμή για καινούριο διάλογο από τις μουσειοπαιδαγωγούς και δεν ήταν «λάθος». Η συζήτηση για τους καλλιτέχνες και το έργο τους ήταν μεστή και επίκαιρη για την πραγματικότητα των μαθητών.

Το τελευταίο έργο που παρουσιάστηκε ήταν της Άντρεα Μπάουερς το *No Olvidado (Not Forgotten)* όπου η καλλιτέχνης έγραψε πάνω σε σχέδια τα ονόματα κάποιων παράνομων μεταναστών που πέθαναν προσπαθώντας να περάσουν τα σύνορα από το Μεξικό στις ΗΠΑ. Το έργο από μακριά φαίνεται σαν ένας τοίχος που στην κορυφή του έχει συρματοπλέγματα. Με μια γρήγορη πρώτη ματιά πιστεύει κανείς πως είναι τοίχος από φυλακή. Με αφορμή αυτό το έργο ζητήθηκε από τους μαθητές να κάνουν από ένα προσχέδιο με θέμα την ελευθερία. Η προσπάθεια ήταν οι μαθητές να εστιάσουν στην αντίθετη κατεύθυνση από το παραπάνω έργο, το οποίο αντιπροσώπευε την αναγκαστική παραμονή των ανθρώπων μέσα στα σύνορα μιας χώρας. Οι μαθητές ενθαρρύνθηκαν να σχεδιάσουν το αντίθετο από τον εγκλεισμό και τον περιορισμό που αντιπροσώπευαν τα έργα που είδαν και να ανατρέψουν τα όρια, σχεδιάζοντας την ελευθερία.

Στην αρχή αρκετοί μαθητές ήταν μουνδιασμένοι και δεν ήξεραν τι να σχεδιάσουν. Μετά από παρότρυνση ξεκίνησαν όλοι να γεμίζουν το χαρτί μπροστά

τους. Το σχέδια που στο τέλος παρουσιάστηκαν ήταν αποκαλυπτικά. Κάποια μόνο με μολύβι και κάποια με χρώμα ήταν εκφράσεις της ελευθερίας με τρόπο που μόνο οι μαθητές του σχολείου μας θα μπορούσαν να αποδώσουν.

Εικόνα 2, 3: Προσχέδιο μαθητή

Τελικός στόχος ήταν να παραχθεί ένα μεγάλο σε διαστάσεις έργο, όπου όλα τα προσχέδια των μαθητών θα ενώνονταν σε μια εικόνα κάτω από το θέμα «Ελευθερία». Μέσα στις επόμενες εβδομάδες ακολούθησε συζήτηση με τους μαθητές ώστε να βρεθεί μια ενιαία εικόνα όπου όλα τα προσχέδια θα έβρισκαν τη θέση τους.

Εικόνα 4: Προετοιμασία για ομαδικό έργο

Στο τέλος δυο εικόνες προέκυψαν. Η μια αφορά έναν ανήλικο κρατούμενο τη στιγμή της αποφυλάκισής του, όπου περνώντας την πύλη της φυλακής αναρωτιέται: «Και τώρα τι κάνω;». Η ερώτηση αφορά το μέλλον του, ποιο δρόμο θα μπορέσει να ακολουθήσει. Ιδεατός είναι ο δρόμος που ποθεί, ο οποίος είναι ο καλός δρόμος, ο δρόμος της επανένταξης στην κοινωνία βρίσκοντας σπίτι, δουλειά και οικογένεια, αλλά και ο πιο δύσκολος ταυτόχρονα, από τη στιγμή που είναι αποφυλακισμένος και αναρωτιέται πώς θα βρει δουλειά.

Εικόνα 5: «Και τώρα τι κάνω;»

Η δεύτερη εικόνα αφορά στις επιλογές. Μια φράση ενός μαθητή ήταν «Για μένα ελευθερία είναι να έχω επιλογές». Από αυτήν τη φράση γεννήθηκε η δεύτερη εικόνα.

Εικόνα 6: «Ελευθερία είναι να έχω επιλογές»

Μια ομάδα μαθητών ξεκίνησε να συμμετέχει στο σχεδιασμό των έργων με ενθουσιασμό. Στην αρχή δυσκολεύτηκαν στον συνδυασμό όλων των προσχεδίων, αλλά στο τέλος η εικόνα που σχεδιάστηκε δικαίωσε τον κόπο τους. Αρκετό χρόνο πήρε ο σχεδιασμός του εξωτερικού τοίχου της φυλακής. Για να σχεδιαστεί με ευθείες γραμμές, επιστρατεύτηκαν ό,τι υλικά μπορούσαν να βρεθούν, συμπεριλαμβανομένου και ενός πάγκου.

Εικόνα 7: Ο τοίχος της φυλακής

Όταν το σχέδιο τελείωσε, μια από τις ερωτήσεις που δέχτηκαν οι μαθητές - σχεδιαστές ήταν για ποιο λόγο ο ουρανός είναι τόσο λίγος, ενώ κάποιος θα περίμενε να είναι σχεδόν όλο το έργο ένας ουρανός, από τη στιγμή που το έργο πραγματεύεται την ελευθερία. Η απάντηση των μαθητών ήταν πως οι άνθρωποι έξω από την φυλακή όντως θεωρούν τον ουρανό ελευθερία, ενώ για εκείνους ισχύει πως δεν μπορούν να κοιτάξουν τον ουρανό χωρίς να δουν και κάγκελα ή σύρματα μαζί. Η πραγματικότητά τους είναι τα συρματοπλέγματα και οι τοίχοι, και ελευθερία για εκείνους είναι να διαβούν την πόρτα προς την κοινωνία.

Οι δημιουργίες των μαθητών προχώρησαν και έφτασε η στιγμή για τη δεύτερη επίσκεψη των μουσειοπαιδαγωγών του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης. Κατά τη δεύτερη επίσκεψη συνεχίστηκε η προβολή έργων τέχνης και ο διάλογος πάνω στα θέματα που προαναφέρθηκαν.

Το επόμενο στάδιο της συνάντησης αυτής ήταν πρακτικό. Σε εκείνη την συνάντηση ξεκίνησαν οι μαθητές να βάζουν χρώμα στα δυο μεγάλα έργα. Απλώθηκαν τα έργα στην αυλή του σχολείου και προσκλήθηκαν όλοι οι μαθητές του Γυμνασίου και του Λυκείου να συμμετάσχουν στο χρωματισμό.

Εικόνα 8: Ομαδική ζωγραφική

Οι οδηγίες δόθηκαν από τις υπεύθυνες καθηγήτριες και τις μουσειοπαιδαγωγούς και τα πινέλα ξεκίνησαν. Η διαδικασία ήταν εκπληκτική. Μαθητές από διαφορετικές χώρες ενώθηκαν και χρωμάτιζαν δίπλα-δίπλα. Ο κάθε ένας δούλεψε το κομμάτι του αλλά όλες αυτές οι χωριστές ζωγραφιές θα ενώνονταν

τελικά σε μια ενιαία. Στην αρχή οι περισσότεροι μαθητές ήταν διστακτικοί επειδή σκεφτόντουσαν τη «ζωγραφική τους έκθεση» μπροστά σε όλο το σχολείο. Καθώς περνούσε η ώρα όμως και ένας-ένας αποφάσιζε να πάρει παλέτα και πινέλο, η αυλή γέμισε χρώματα και χαρούμενη δημιουργική διάθεση.

Τα έργα που ξεκίνησαν στην αυλή του σχολείου έπρεπε να συνεχιστούν με απώτερο στόχο την έκθεσή τους στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Μια ομάδα από αρκετούς μαθητές ξεκίνησε να συμμετέχει στην διαδικασία της ζωγραφικής των έργων με ιδιαίτερο ενθουσιασμό. Παρ' όλες τις συχνές αλλαγές στη σύσταση της ομάδας λόγω μεταγωγών, δικαστηρίων, αποφυλακίσεων, η ομάδα κατόρθωσε να παραμείνει ζωντανή, να απολαύσει τη διαδικασία δημιουργίας και να χαρεί τα χρωματιστά αποτελέσματα των προσπαθειών της.

Με βασικό στόχο τη συνεργασία, η ζωγραφική των έργων αυτών προχώρησε με δημιουργική διάθεση. Άδειασε μια τάξη και μετατράπηκε σε εργαστήριο ζωγραφικής. Στο πάτωμά της απλώθηκε το ένα έργο και στον τοίχο κρεμάστηκε το δεύτερο, ώστε να μπορούν οι μαθητές να δουλεύουν και στα δυο έργα ταυτόχρονα.

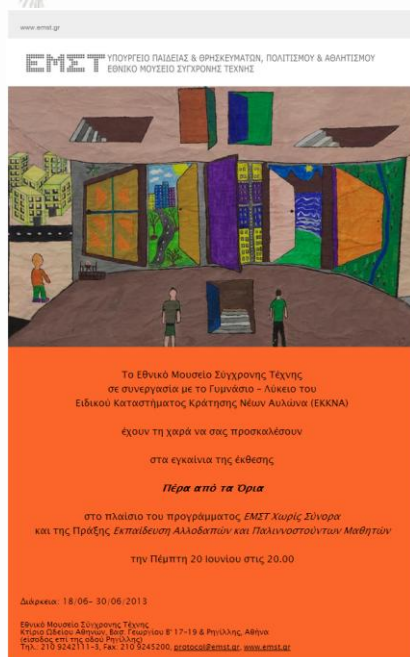
Εικόνα 9: Η σχολική αίθουσα ως εργαστήριο ζωγραφικής

Αυτό ήταν το στάδιο που οι περισσότεροι μαθητές ευχαριστήθηκαν. Στην αρχή βέβαια ήταν πολύ δύσκολο για όλους να συνεργαστούν μεταξύ τους και υπήρχαν αντιδράσεις. Οι συνθήκες ήταν δύσκολες γιατί η τάξη είχε περιορισμένο χώρο και ήταν δύσκολο να κινηθεί κανείς. Έπρεπε να είναι αρκετά άτομα πάνω από ένα έργο. Αυτό σημαίνει ότι θα έπρεπε να ήταν ο ένας πολύ κοντά στον άλλο, να περνάει το χέρι του ενός πάνω από του άλλου και, το σημαντικότερο, θα έπρεπε να μιλούν μεταξύ τους για να συνεννοηθούν για το πώς θα προχωρά το έργο τους.

Καθώς οι μέρες περνούσαν, τα προβλήματα ξεπεράστηκαν και η διαδικασία δημιουργίας συνέπαιρνε τους μαθητές σε τέτοιο βαθμό που ήταν δύσκολο όταν τελείωνε το σχολικό ωράριο να τους πείσουμε να μαζέψουν τα πινέλα τους και να πλύνουν τις παλέτες τους. Η πιο συνηθισμένη απάντηση ήταν «Λίγο ακόμα... να τελειώσω το κομματάκι αυτό εδώ...».

Μόλις η τελευταία πινελιά βρήκε τη θέση της μέσα στο έργο, οι μαθητές συγκεντρώθηκαν για να γράψουν ο καθένας τις εντυπώσεις του. Τι τους άρεσε, τι δεν τους άρεσε, τι τους έκανε εντύπωση και πώς ένιωθαν. Στην αρχή υπήρχε διστακτικότητα από τους μαθητές. Ακολούθησε μια συζήτηση για να θυμηθούν την συνεργασία μας με το Μουσείο από τα πρώτα βήματα της προετοιμασίας μέσα στις τάξεις, τις επισκέψεις του Μουσείου, τα προσχέδια και τα έργα. Παροτρύνθηκαν να κοιτάξουν τα έργα τους και να θυμηθούν από την αρχή της δημιουργίας του μέχρι εκείνη τη στιγμή πώς βίωσαν τη διαδικασία. Μερικές φράσεις που ακούστηκαν από κάποιους μαθητές λειτούργησαν ως έναυσμα για τους υπόλοιπους. Τα κείμενα αυτά παρουσιάστηκαν στην έκθεση των έργων στο Μουσείο.

Τα έργα που έφτιαξαν οι μαθητές εκτέθηκαν στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης από τις 18 Ιουνίου 2013 έως τις 30 Ιουνίου 2013. Τα εγκαίνια της έκθεσης έγιναν στις 20 Ιουνίου.

Εικόνα 10: Η πρόσκληση για την έκθεση «Πέρα από τα όρια» στο ΕΜΣΤ

Τα δύο έργα των μαθητών βρήκαν την θέση τους σε δυο μεριές της αίθουσας. Στους άλλους δύο τοίχους η έκθεση συμπληρωνόταν με την τεχνολογία. Σε μια οθόνη εμφανιζόταν το βίντεο μικρού μήκους του σκηνοθέτη Μενέλαου Καραμαγγιώλη. Το βίντεο αυτό είχε σαν θέμα τη συνεργασία με το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, τις επισκέψεις που πραγματοποίησαν οι μουσειοπαιδαγωγοί στο σχολείο και τη διαδικασία δημιουργίας των δύο έργων από τους μαθητές. Σε μια ακόμα μεριά υπήρχε μηχανή προβολής όπου και προβάλλονταν τα κείμενα που είχαν γράψει οι μαθητές μετά τη δημιουργία των δύο έργων.

Εικόνα 11: Τα εγκαίνια της έκθεσης
«Πέρα από τα όρια» στο ΕΜΣΤ

Αργότερα, ακολούθησε η καταγραφή του προγράμματος και των δραστηριοτήτων από τις υπεύθυνες καθηγήτριες.

Χρονικό διάστημα δράσης:

Από 20 Ιανουαρίου έως 30 Ιουνίου 2013

Αξιολόγηση

Οι μαθητές αξιολόγησαν την όλη συνεργασία μέσα από συζήτηση που έγινε μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος. Επίσης, στα κείμενα που τους ζητήθηκαν στο τέλος του προγράμματος παροτρύνθηκαν να σημειώσουν τα θετικά και τα αρνητικά σημεία.

Όσον αφορά τις καθηγήτριες και τις μουσειοπαιδαγωγούς, κερδίσαμε πολλές όμορφες εικόνες. Η ανατροφοδότηση που μας δινόταν κατά τη διάρκεια του προγράμματος από τους μαθητές ήταν πραγματικά κινητήρια δύναμη για να προσπαθήσουμε για κάτι παραπάνω. Κάθε φορά που συντονίζαμε μια δράση, οι μαθητές μέσα από την πραγματοποίησή της και μέσα από την ευτυχία που ζωγραφιζόταν στο πρόσωπό τους, όταν κατάφερναν να έχουν αποτέλεσμα, μας έβαζε στη διαδικασία να διοργανώσουμε κάτι περισσότερο.

Ακόμα, ως αξιολόγηση παραθέτουμε κάποια από τα κείμενα του κοινού που επισκέφτηκε την έκθεση, όπως προκύπτει μέσα από τα σχόλια που κατέγραψαν στο βιβλίο εντυπώσεων. Τα σχόλια των επισκεπτών της έκθεσης αριθμούν περίπου εξήντα. Ενδεικτικά παραθέτουμε έξι από αυτά.

«Μέσα από τα έργα σας, είδα πραγματικά και αληθινά.

Τα μάτια περισσεύουν.

Μπράβο σε όλους.»

Κώστας Σκινιώτης

«Ελευθερία είναι να έχεις επιλογές.

Πολύ εύστοχο και αληθινό.

Εύχομαι στη ζωή σας από δω και πέρα να έχετε άπειρες επιλογές και να ζήσετε με αγάπη μέσα στη ζεστασιά που αποδίδουν τα έργα σας.

Σας συχαίρω θερμά και πιστεύω το χρώμα που τόσο απλόχερα είδα στους πίνακές σας να χρωματίσει τα όνειρα και τις προσδοκίες σας.»

Πένυ Δ.

«Τα έργα που είδα, που έχετε κάνει ήταν πιστεύω δύσκολο να τα φτιάξετε!!!

Μου άρεσαν πάρα πολύ, ήταν τέλεια!»

Μαθητής 10 χρονών

«Μου είναι πολύ δύσκολο να βλέπω ανάμεσα στα κάγκελα ψυχές τόσο ελεύθερες, τόσο όμορφες, τόσο αληθινές σαν τις δικές σας.

Βοηθήστε μας!

Μάθετέ μας να επικοινωνούμε, να συνεργαζόμαστε, να αμφιβάλλουμε, να προβληματιζόμαστε, να αγωνιζόμαστε, να συμπονούμε, να αγαπάμε, να....., να....., να.....

Σας ευχαριστούμε, για τα έργα σας, σας ευχαριστούμε προκαταβολικά για αυτά που είμαι σίγουρη ότι θα δώσετε.

Παιδιά σαν εσάς που ξέρουν τι είναι ποιος, μόνο ελπίδα και υγεία μπορούν να δώσουν στον άρρωστο κόσμο μας.

Με πολλή αγάπη και πίστη σε σας, στη δύναμή σας.»

Ράνια Σχίζα

«Στους αλλοπρόσαλλους καιρούς που ζούμε σας ευχαριστούμε που μας δώσατε τροφή για σκέψη και περισυλλογή.

Συγχαρητήρια σε όλους τους συντελεστές για το μάθημα υπέρβασης που μας χάρισαν.»

Κωσταντίνος

«Στη φαντασία δεν μπαίνουν συρματοπλέγματα και στην ελεύθερη βούληση δεν μπαίνουν κάγκελα.

Συνεχίστε, παιδιά, με κουράγιο, γιατί κερδίσατε κιόλας το σεβασμό μας!

Συνεχίστε, δάσκαλοι, γιατί εσείς βγάζετε και εμάς «ασπροπρόσωπους»!»

Αίγλη- Πέγκυ- Ντίνος- Σπύρος

Θετικά

Στις παρουσιάσεις των μουσειοπαιδαγωγών ελάχιστοι μαθητές είχαν κάποια δυσκολία στην κατανόηση της ελληνικής γλώσσας παρότι οι έννοιες που παρουσιάζονταν και οι συζητήσεις που ακολουθούσαν ήταν πολύπλοκες. Αυτή η δυσκολία ξεπεράστηκε από τους ίδιους τους μαθητές οι οποίοι ανέλαβαν να βοηθήσουν. Όσοι καταλάβαιναν καλύτερα κάθισαν μαζί με εκείνους που δεν κατανοούσαν πολύ καλά και τους μετέφραζαν. Οι μαθητές συμμετείχαν ενεργά στη συζήτηση καταθέτοντας τις απόψεις τους.

Επίσης, μια πολύ όμορφη εικόνα στο σχολείο μας ήταν κατά τη διάρκεια της ζωγραφικής των δύο έργων, όταν μαθητές από διάφορες χώρες δούλευαν δίπλα-δίπλα και συνεργάζονταν.

Δυσκολίες

Η υλοποίηση του προγράμματος είχε κάποιες δυσκολίες κυρίως σε ό,τι αφορά τη σύσταση της ομάδας, η οποία δεν ήταν σταθερή. Λόγω δικαστηρίων ή μεταγωγών κάποιοι μαθητές δεν ήταν παρόντες σε κάποια παρουσίαση των μουσειοπαιδαγωγών ή σε όλα τα στάδια της δημιουργίας των έργων.

Παραγωγή Υλικού

- Προσχέδια μαθητών από την πρώτη επίσκεψη των μουσειοπαιδαγωγών στο σχολείο.
- Δύο έργα τα οποία φιλοτέχνησαν οι μαθητές ως αποτέλεσμα της συνεργασίας με το μουσείο. Οι διαστάσεις των έργων είναι 5 x 1,85 μέτρα και 2,5 x 0,96 μέτρα.
- Κείμενα μαθητών όπου καταγράφουν την εμπειρία τους για αυτή την συνεργασία και τα έργα που δημιούργησαν.
- Βίντεο για την συνεργασία του σχολείου με το μουσείο από τον σκηνοθέτη Μενέλαο Καραμαγγιώλη.
- Ανάλογο φωτογραφικό υλικό.
- Βιβλίο εντυπώσεων των επισκεπτών από την έκθεση των έργων στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.